

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Rudolphi Goclenii Exercitationes et disputationes ethicae & politicae

Goclenius, Rudolph

Marpurgi Cattorum, 1601

LXXXIII. Utrum quicquid istrum est, congruat ad analogiam arithmetica
vel geometricam?

[urn:nbn:de:bsz:31-109121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109121)

LXXXIII.

Utrum quicquid justum est, congruat ad analogiam arithmetica[m] vel geometricam?

Ubi de proportione Harmonica.

BODINUS doctiss. Jurconsultus, historicus & philosophus acurè statuit, legem, quæ omnibus eadem est in civitate, congruere ad proportionem arithmetica[m]: Æquitatem ad geometricas rationes: Justitiam ad harmonicam rationem: quod ut hæc ex arithmeti[c]is & geometrici[s] rationibus fit: sic quoque justitiæ ex lege & æquitate coalescat. In doctrina igitur politica rationis non tantum Arithmetica & Geometrica, sed & Harmonica mentio utilis esse videtur. Ratio Arithmetica, à qua justitia commutativa (*συμμετρική*) dicitur, semper æqualitatem spectans, facta factis, res rebus sine personarum delectu cœquat. Ea potissimum elucet in rebus creditis, in mutuo, in pignore, in composito, in deposito. Ratio Geometrica, à qua justitia distributiva (*δυσμετρική*) similitudinem, non æqualitatem spectat. Harmonica, quam diximus, ex Arithmetica & Geometrica coalescere, unde & talis quædam justitia, æqualitatis & similitudinis conjuncta ratione causas definit. Exemplum Geometrica est in l. capitalium, §. in servorum, ff. de pœnis. Ex quibus

quibus causis liber fustibus cæditur, ex his ser-
 vus flagellis cædi, & domino reddi iubetur:
 & ex quibus liber fustibus cæsus in opus pu-
 blicum damnatur, ex his servus sub pœna vin-
 culorum ad ejus temporis spatium flagellis cæ-
 sus domino reddi iubetur. Si sub pœna vincu-
 lorum Domino reddi jussus non recipiatur,
 venundari, & si emptorem non invenerit, in
 opus publicum, & quidem perpetuum trahi
 iubetur. Exemplum harmonicæ est lib. 4. Co-
 dic. in l. eos de usuris. Super usurarum quan-
 titate generalem sanctionem facere necessa-
 rium esse duximus, veterem duram & gravis-
 simam, & earum molem ad mediocritatem
 deducentes. Ideoq; jubemus illustribus qui-
 dem personis minime licere ultra tertiam par-
 tem centesimæ, usurarum nomine in quo-
 cunq; contractu, villi vel maximo, stipulari: Il-
 los verò qui erga steriliis præsumt, vel aliqua
 licitam negotiationem gerunt, usq; ad bessem
 centesimæ usurarum nomine in quocunque
 contractu suam stipulationem moderari. In
 trajectitidis autem contractibus, vel specie-
 rum fœnori dationibus usque ad centesimam tan-
 tummodo licere stipulari, nec eam excedere
 licet veteribus legibus hoc erat concessum.
 Ceteros autem omnes homines dimidiam
 tantummodo centesimæ usurarum nomine
 posse stipulari, & eam quantitatem usurarum

etiam in aliis omnibus casibus nullo modo ampliari, in quibus citra stipulationem exigi usuræ solent. Est autem proportio Arithmetica quædam *χέσις* (habitus) qua termini qualiter sese excedunt: ut 6 ad 8, sic 12 ad 14. Excessus utrobique est binarius. Geometrica est rationum similitudo: ut 6 ad 3, sic 8 ad 14. Utriusque ratio est dupla. Harmonica est, cum major terminus ad minimum ita se habet, ut differentia maximi supra medium ad differentiam medi supra minimum. Hanc proportionem servant, 6, 4, 3: Utrumque enim 6 ad 3: sic 2 differentia senarii supra quaternarium ad unitatem, qua differunt 4 à 3: Ita 12, 6, 4, proportionem servant harmonicam, quæ tripla est, cum inter extrema, tum inter excessus seu differentias. Harmonica igitur proportio habet aliquid commune cum Arithmetica & Geometrica. Nam & differentia in ea considerantur, & rationum similitudo. Et quamvis potissimum consideretur in tribus terminis, nihil tamen vetat, quò minus in pluribus etiã constituantur: Non tamen omnis. Sunt enim, quæ tribus tantùm terminis clauduntur: ut hæc, 2, 3, 6. in plures terminos extendi nequit. Aliæ proportionales innumerae possunt continuari: ut docet cubus, qui cum 6 habeat superficies, & 8 angulos solidos, 12 latera, & 24 angulos superficiales, pulcherrime nobis harmonicam proportionem

Deus in
collectione
Electorum
ex genere

portionem
corrigi
metricam, ge
magi; ut in
tunc termin
sed, prop
Sunt enim i
2, 3 & 6,
dicit: 12 v
libent. V
etiam su
lum octo
equalita
aliquando
maniore
runc non
Ecclesie
beralita
synagog
confere
qualiter
Etant e
sterii, &
quor se
vidue t
historia
ricudine
nam ad

portionem proponit hanc 6. 8. 12. 24. Porro contingit has proportiones omnes (arithmetica, geometrica, harmonica) conjungi; ut in modò proposito exemplo quatuor terminorum 6. 8. 12. 24. Nam 12 ad 9, & 8 ad 6, proportionem habent geometricam.

Sunt enim in ratione sesquicertis, ($1\frac{1}{3}$). At 12, 9 & 6, Arithmetica proportione procedunt: 12 verò, 8 & 6 harmonicam rationem habent. Ut enim 12 ad 6: Sic & excessus duodenarii supra 8, id est, quaternarius ad excessum octonarii supra 6, id est, binarium. Hujus æqualitatis, nimirum harmonicæ, exempla aliquando suppeditant etiam mitiores & humaniores virtutes, liberalitas & gratitudo, ut nunc non dicam eam conspici in collectione Ecclesiæ per vocem Evangelii. Quod ad liberalitatem attinet, non necesse est præsidem synagogæ, qui in publico erat munere, plus conferre, quàm cives alios. In multorum inæqualium & dissimilium liberalitate, dum spectant eundem finem, conservationem ministerii, & sollevationem pauperum, est τὸ ζῆλον seu æqualitas consonantiæ. Idem obolus viduæ non minus prædicatur in Evangelica historia, quàm liberalitas Zachæi. Sic in gratitudine is qui accipit beneficium obligatur sum ad hoc, ut agnoscat & celebret suum

Ce 4 bene.

humane harmoniam: In oblatione salutaris arithmetica:

(offert enim eam omnibus) In distributione corporaliū bonorum geometricam proportionem servat: Neque enim eadem mensura dat omnibus divitias, honores, &c.

In liberalitate & gratitudine requiritur harmonica saltem æqualitas.

benefactorem: tum ad officia mutua *δυνατά*, id est, quæ præstari possunt. Nec enim semper requiritur æqualitas arithmetica: quæ quidem iusta est: sed sæpenumerò fieri à nobis non potest. Neque etiam geometrica: cum & hæc non semper sit possibilis. Sufficit igitur consonantia in voluntate: ut in græco dicitur versu: *χαίρων δὲ τε δυνάσ ἀπίσος*. In Aristotele igitur Geometrica proportio *παρατακτός*, seu, ut loquuntur, cum latitudine aliqua accipienda fuerit, ut Harmonica in ea contineri intelligatur.

LXXXIII.

An Iustitia commutativa & arithmetica æqualitas in contractibus tantum usum habeant?

Negatur.

IUSTITIA *συμμετρίκη* dicitur, nō quod tantum habeat locum in contractibus & *συμμετρίων*: sed quod maximè in his spectetur. Usum igitur habet, ubi cunque est rerum æstimationo aut compensatio: ut in iudiciis, in quibus non modò damni & lucri, sed etiam delicti & poenæ fit æstimationo. Sicut fit in poenæ rationis, quæ hodie servatur in puniendis homicidiis. Qui enim humanum sanguinem effudit, ejus sanguis vicissim effunditur. In cæteris delictis æqualitas ferè quaritur ex proportione geometrica. Dicitur autem Tallo

ARTIV.